

Δαπάνη ή Επένδυση η Μόρφωση;

Από την ανεξαρτησία της η Κυπριακή κοινωνία ακολούθησε τη θέση ότι η μόρφωση των νέων γενεών είναι αυτή που πραγματικά θα ελευθερώσει τον πολίτη της. Αυτό το “δόγμα” της σύγχρονης κυπριακής κοινωνίας δεν προέκυψε μέσα από το σχεδιασμό μιας εθνικής στρατηγικής. Αναδύθηκε μέσα από την απλή αντίληψη του κάθε Κύπριου πολίτη, ανεξάρτητα από την συμβατική του μόρφωση, βασιζόμενος στα βαθιά ριζωμένα μηνύματα της ιστορίας του.

Είναι πραγματικά δυσανάλογα και πολύ υψηλά τα χρηματικά ποσά που το κράτος, αλλά περισσότερο το κάθε σπίτι ξοδεύουν για τη μόρφωση των νέων. Τίθεται έτσι το ερώτημα εάν όντως μπορεί η κοινωνία μας - και ειδικά αν αντέχει η οικονομία της χώρας μας - να διαχειρίζεται τους πόρους της κατ' αυτό τον τρόπο. Η απάντηση κατά τη γνώμη μου είναι ότι μπορεί, εφόσον αυτό γίνεται ως επένδυση μέσω της οποίας η χώρα διεκδικεί και λαμβάνει πίσω ένα σημαντικό μέρισμα. Δεν μπορεί απλώς να ξοδεύει αυτά τα ποσά!

Αναλύοντας κανείς αυτήν τη θέση, καθαρά από την οικονομική της πλευρά, βλέπει κάποιος πόσο επικίνδυνο είναι να δαπανά μια χώρα τεράστια ποσά σε μια δραστηριότητα, χωρίς παράλληλα να μην προσπαθεί ενεργά και προγραμματισμένα να καρπούται από αυτή τη δραστηριότητα. Να μην αντιμετωπίζει δηλαδή τη δραστηριότητα αυτή ως επένδυση.

Συγκεκριμένα, αυτό που συμβαίνει σήμερα στην Κύπρο είναι ότι οι υψηλά καταρτισμένοι νέοι μας, σε μεγάλο βαθμό, είτε βρίσκουν επαγγελματικό καταφύγιο σε άλλες χώρες ή υποαπασχολούνται στην Κύπρο, πολλές φορές σε επαγγέλματα που σχεδόν ουδεμία σχέση έχουν με τις σπουδές τους. Η επένδυση παραμένει (από οικονομική σκοπιά) ουσιαστικά αναξιοποίητη, γεγονός το οποίο μόνο πρόσκαιρα μπορεί να αντέξει μια οικονομία. Κάποια στιγμή, δυστυχώς, θα φανερωθεί αυτή η «αλόγιστη σπατάλη» του χρήματος και οι επιπτώσεις της στην οικονομία. Ας σημειωθεί ότι, παρόλο που το μεγαλύτερο μέρος των εξόδων για τη μόρφωση των νέων μας το επωμίζονται οι ίδιοι και οι οικογένειές τους, το πιο πάνω επιχείρημα για τον κίνδυνο που διατρέχει η χώρα μας παραμένει ως έχει, αφού η οικονομική κατάσταση των πολιτών μιας χώρας είναι άρρητα συνδεδεμένη με τη δημόσια οικονομία.

Χρειάζεται έτσι η Κύπρος να ξεφύγει από την παθητική πεποίθηση ότι η επένδυση αυτή κάπως θα αποδώσει από μόνη της και να ακολουθήσει μια ενεργό πολιτική αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού και κεφαλαίου που έχει και συνεχίζει έντονα να δημιουργεί.

Ως καλή συγκυρία – και φυσικά δεν πρόκειται για συγκυρία, απλώς εμείς δεν το έχουμε συνειδητά επιδιώξει – είναι το γεγονός ότι ζούμε σήμερα, σε παγκόσμια κλίμακα, στην εποχή της Οικονομίας της Γνώσης. Στην Οικονομία της Γνώσης η παραγωγή και η προώθηση της γνώσης αποτελεί και αυτή καθαυτή μian οικονομική δραστηριότητα. Τα εργοστάσια της εποχής μας είναι τώρα τα επιστημονικά εργαστήρια, τα κέντρα μελετών ακόμα και οι αίθουσες κοινωνικού και φιλοσοφικού στοχασμού. Γενικά, η έρευνα, είτε για να παραχθεί καινούρια γνώση είτε για να βρεθούν νέοι τρόποι αξιοποίησης της γνώσης, είναι σήμερα οικονομική δραστηριότητα πρώτου βαθμού την οποία πολλές χώρες και ειδικά η Ευρωπαϊκή Ένωση, μέσα από την συνθήκη της Λισσαβόνας όλο και περισσότερο, υιοθετούν ως ένα σημαντικό νέο τομέα της οικονομίας τους. Επιπλέον, ο οικονομικός αυτός τομέας είναι θεμελιώδης, αφού η ανάπτυξη της γνώσης αποτελεί τη βάση για την περαιτέρω ανάπτυξη των πιο συμβατικών τομέων της οικονομίας, όπως είναι π.χ ο βιομηχανικός τομέας ή ο τομέας των υπηρεσιών.

Ας διοχετεύσουμε λοιπόν στην Οικονομία της Γνώσης, το ανθρώπινο δυναμικό μας και την επένδυση που έχουμε κάνει προκειμένου να το δημιουργήσουμε, δημιουργώντας και ενθαρρύνοντας τη λειτουργία στην Κύπρο εστιών έρευνας, τεχνολογίας, καινοτομίας και δημιουργικότητας. Μέσα από μια εθνική στρατηγική, αλλά και ένα ευέλικτο σχέδιο, ας δώσουμε στους νέους μας τις ευκαιρίες να αξιοποιήσουν και να καλλιεργήσουν ως νέοι ερευνητές, νέοι επενδυτές και νέοι επιχειρηματίες, τη γνώση και τη μόρφωση που έχουν αποκτήσει, δίνοντάς τους επίσης και την προσωπική ικανοποίηση της ασχολίας τους με τα θέματα που τους ενδιαφέρουν, κάτι το οποίο με τη σειρά του θα έχει θετικό αντίκτυπο στην προσπάθειά τους και στην οικονομία που θα οικοδομούν. Η εργασία του ερευνητή και του επιχειρηματία σε νέες τεχνολογίες και στην Οικονομία της Γνώσης είναι σήμερα επάγγελμα!

Αφού μας δίνεται η ευκαιρία, ας αξιοποιήσουμε τους μορφωμένους νέους μας, συνδέοντας τις ανάγκες τους, με τις ανάγκες της νέας Οικονομίας της Γνώσης. Διαφορετικά, υπάρχει κίνδυνος “οικονομικής οπισθοδρόμησης” αφού καμιά οικονομία δεν αντέχει να επενδύει σχετικά υπέρογκα ποσά χωρίς να λαμβάνει πίσω μέρος από αυτή την επένδυση.

Υπάρχει φυσικά και η επιλογή να σταματήσουμε αυτή την επένδυση στη μόρφωση! Εδώ όμως, χρειάζεται να ξεφύγουμε από την καθαρά οικονομική πτυχή του θέματος και να εισέλθουμε στην ευρύτερη κοινωνική πτυχή του και να αναλύσουμε τα γενικότερα κοινωνικά οφέλη της πιο πάνω εισήγησης. Πιστεύω όμως, ότι αυτό δεν είναι αναγκαίο. Το καθαρά οικονομικό επιχείρημα είναι απλό και ταυτόχρονα τόσο δυνατό που επιβάλλει τον εαυτό του.

Θα αναφέρω απλώς ξανά το βασικό αυτό επιχείρημα από τη γενικότερη κοινωνική του οπτική γωνία. Έχει φτάσει σήμερα η οικονομία της Κύπρου ή οποιασδήποτε άλλης χώρας στο σημείο όπου η μόρφωση των πολιτών μπορεί να γίνεται μόνο για σκοπούς μόρφωσής τους; Έχουμε την οικονομική ευμάρεια ή την οικονομική πολυτέλεια να μορφωνόμαστε μόνο και μόνο για την κοινωνική πραγμάτωσή μας; Η σημερινή εξέλιξη της Οικονομίας της Γνώσης απαντάει αρνητικά στην ερώτηση αυτή και υποδεικνύει ποια είναι η οικονομική σημασία και αξία της μόρφωσης.

Κλείνοντας και θέλοντας να είμαι ειλικρινής με τον αναγνώστη, ομολογώ ότι παρόλο που αυτές οι σκέψεις με προβληματίζουν για καιρό έχω αποφασίσει να τις διατυπώσω δημόσια, βλέποντας το κράτος να αντιμετωπίζει τους προϋπολογισμούς των πανεπιστημίων του ως μια άσκηση πρόσκαιρης εξοικονόμησης, αντί μέσα από ένα στρατηγικό σχέδιο ανάπτυξής τους. Τα Πανεπιστήμια αποτελούν μια από τις βασικές εστίες έρευνας και καινοτομίας όπου οι καταρτισμένοι νέοι μπορούν να εργοδοτηθούν, πχ στο Πανεπιστήμιο Κύπρου εργοδοτούνται σήμερα, κυρίως από εξωτερικές χρηματοδοτήσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση πέραν των 200 νέων ερευνητών. Ομολογώ δηλαδή, ότι η δημόσια κατάθεση αυτών των προβληματισμών ίσως να παροτρύνεται κάπως και από προσωπικούς λόγους, καθότι ως μέλος της πανεπιστημιακής κοινότητας συναγωνίζομαι για οικονομικούς πόρους από το κράτος και θεωρώ ότι δε βρίσκω από αυτό την απαιτούμενη ευρύτερη αντίληψη των πραγμάτων επί του θέματος.

Αντώνης Κ. Κάκας
Καθηγητής Πληροφορικής (Υπολογιστικής Λογικής και Τεχνητής Νοημοσύνης)
Αντιπρύτανης Διεθνών Σχέσεων, Οικονομικών και Διοίκησης
Πανεπιστήμιο Κύπρου